

Nr 447.

Av herr **Hjalmarson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 63, angående förvärv av viss tidigare tyskägd gruvegendom m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 63 föreslås, att riksdagen måtte godkänna det vid propositionen fogade köpeavtalet, avseende förvärv av tidigare tyskägd gruvegendom, samt till »Aktieteckning i AB Statsgruvor» anvisa ett investeringsanslag av 12 milj. kronor och därjämte besluta, att staten genom riksgäldskontoret skall ställa garanti för lån i mån av behov åt AB Statsgruvor till ett belopp av högst 8 milj. kronor.

De utredningar, som ligga till grund för det föreslagna förvärvet, ha huvudsakligen gällt dels värderingen av gruvorna och dels förfarandet med desamma, om de bleve statsegendom. Någon utredning, huruvida staten bör förvärva dem, har således icke gjorts och därför icke heller kunnat vara föremål för något remissförfarande. Det oaktat ha riksgäldsfullmäktige starkt ifrågasatt lämpligheten av ett statligt förvärv av gruvorna. Ej heller bör enligt vår mening ett sådant förvärv komma till stånd på de grunder och villkor, som föreslagits i propositionen.

Åtskilliga faktorer tala för ett sådant ställningstagande. De två anbud, som avgåvos till flyktkapitalbyrån, uppvisa betydande skiljaktigheter. Medan det privata av svenska järnverk bildade konsortiet icke ansåg sig kunna bjuda mer än 4,5 milj. kronor, slutade statens anbudssumma på 9,3 milj. kronor. Båda anbudena avsågo förhållandena den 1 april 1949. Enbart den avsevärda skillnaden i anbudssummorna är ägnad att inge betänkligheter. Desto starkare bli dessa, då det visat sig att det till grund för det statliga anbudet icke ligger någon räntabilitetskalkyl utan att gruvorna värderats i huvudsak endast efter ett beräknat realisationsvärde. Man torde däremot kunna förutsätta, att det privata konsortiet vid beräklandet av sitt anbud utgått från möjligheterna av en framtida lönsam drift.

Ledamoten av gruvorganisationskommittén förre chefen för Boliden direktör Erik Bengtson, vilken är den ende av utredningsmännen som besitter erfarenhet av gruvdrift i ansvarig ställning och vars uppfattning därför måste tillmätas en särskild betydelse, hade i särskilt yttrande till kommittébetänkandet anfört följande:

»Innan man tar ställning till det blivande gruvbolagets framtida drift och kapitalbehov, kan det vara anledning se tillbaka på de gångna årens verksamhet och ekonomiska resultat. Av tillgängliga uppgifter framgår, att

de tidigare svenska ägarna till Håksberg och en del liknande gruvor förlorat över 30 milj. kronor. De sista tyska ägarna ha genom förvärv samt senare lån och kapitaltillskott investerat 40 à 50 milj. kronor inkl. upp-lupna räntor. De ha icke i något fall fått någon utdelning på sina aktier och endast i undantagsfall fått ränta på sina lån. Såvitt jag kunnat konstatera, ha de heller aldrig tagit ut någon vinst i form av produktpriser, som understigit marknadsläget. Eftersom företagen av nu avgivna högsta anbudet att döma skulle vara värda högst 13 milj. kronor, synes även de sista ägarnas förlust röra sig om ca 30 milj. kronor. Det är då att märka, att större delen av dessa belopp avse ett penningvärde, som är avsevärt högre än det nuvarande.»

Ovanstående ger onekligen en tankeställare, och man frågar sig, om det verkligen har hänt någonting, som ger anledning att förmoda att resultaten i framtiden skola bli avsevärt mycket bättre än hittills.

»Det synes ha varit en stor styrka, för att ej säga ett livsvillkor för gruvorna, att avsättningen av produkterna varit garanterad. Sedan detta förhållande upphörde 1944, ha svårigheterna varit betydande. För närvarande torde råda en tydlig högkonjunktur i fråga om järnmalm, men vid sämre konjunktur måste man räkna med att gruvorna kunna komma i ett utomordentligt svårt läge. Både svenska och utländska järnverk komma då i första hand att anlita sina egna gruvor och i andra hand fristående gruvor med förstklassiga malmer och låga produktionskostnader. Det torde vara en allmän åsikt, att järngruvor med svaga malmer ej kunna klara sig under lågkonjunkturer, om de ej ha sin avsättning garanterad genom organiserat samarbete med järnverk.»

Bengtson anför vidare: »Man frågar sig om anledningen till att ej blott de tidigare svenska ägarna till dessa gruvor förlorat över 30 milj. kronor, utan även de tyska ägarna förlorat belopp av samma storleksordning. De stora tyska järnverken disponerade dock all tänkbar sakkunskap och kunde tillförsäkra gruvorna en jämn avsättning av produkterna till gängse pris. Att de tyska ägarna trots de stora förlusterna fortsatte verksamheten, förklaras väl delvis därav, att de ej i första hand eftersträvat att förränta det insatta kapitalet utan främst velat säkerställa sin tillgång på järnmalm. Under kriget har antagligen priset på malmen ansetts vara av ringa betydelse. Möjligen ha de tyska ägarna även ansett det fördelaktigt att vid förhandlingar om inköp av malm från andra malmproducenter vara innehavare av egna gruvor. Den väsentliga förklaringen till att förlust uppstått är emellertid, att gruvorna icke äro ekonomiskt bärkraftiga som långtidsprojekt. Dessa gruvor ha ju också under tidernas lopp varit nedlagda åtskilliga gånger. Man måste göra den reflexionen, att en företagspolitik, som främst går ut på att gruvorna skola drivas i full skala sannolikt måste resultera i nya miljonförluster.»

Det synes uppenbart, att det icke kan vara någon ekonomiskt lönande affär, som staten gör genom ett övertagande av tyskgruvorna. För att fortsätta driften på lång sikt fordras en mängd kapitalinvesteringar, undersökningsarbeten och byggnader, över vilka utredningen icke ger någon hållbar överblick. Erfarenheten från gångna år talar helt för att driften i sin helhet icke kommer att bli räntabel. Den malm, som ifrågavarande gruvor innehålla, är i allmänhet fattig och i avsevärd omfattning underlägsen de flesta nu i svensk regi drivna gruvföretagens. Gruvdrift är mer än annan industri beroende av konjunkturen. Vid krig och högkonjunktur stiga malmpriserna för att under normala konjunkturer åter sjunka väsentligt. Riskerna för stora förluster äro i synnerhet i detta fallet betydande även ur den synpunkten att gruvorna som direktör Bengtson påpekat icke komma att få sin avsättning garanterad. Erfarenheten visar, att det för gruvor med svaga malmer är ett absolut villkor med en åtminstone partiell integration mellan järnverk och gruva för att uppnå en på längre sikt lönande drift.

Givetvis bör i detta sammanhang observeras den sociala sida av saken, som föranledes av en nedläggning av driften vid en del av tyskgruvorna. Förhållandena för en rationell lösning av denna fråga ligga emellertid bättre till i nuvarande ögonblick än vad de kunna väntas göra för framtiden. Brist på arbetskraft råder i allmänhet inom gruvhanteringen, och svårigheter att finna sysselsättning inom denna föreligga icke. Vid fält som t. ex. Håksbergsfältet, som ligger intill Ludvika, kan i stor omfattning arbetskraften beredas tillfälle till arbete vid ludvikaindustrien, där likaledes god arbetstillgång råder. Det synes fördelaktigt, att övergången till annan verksamhet kan ske i ett läge, då arbetstillgången är god, så mycket mera som en sådan i stor omfattning bör kunna äga rum utan att vederbörande arbetare behöva lämna sin nuvarande vistelseort.

Med stöd av det ovan anförda hemställes,

att riksdagen icke måtte godkänna det vid proposition nr 63 fogade köpeavtalet angående förvärv av viss gruvegen-
dom samt att riksdagen måtte avslå framställningen om
därav betingade anslag och lånegaranti.

Stockholm den 25 februari 1950.

Jarl Hjalmarson.

Martin Skoglund.

Erik Hagberg.

Ernst V. Staxäng.

Folke Kyling.

Torgil v. Seth.

E. Birke.

Elis Håstad.